

حقوق حریم خصوصی

دکتر باقر انصاری

تهران

۱۳۹۱

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

انصاری، باقر، ۱۳۵۳ -

حقوق حریم خصوصی / باقر انصاری. - تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم

انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۶.

۵۵، ۳۵۰ ص. - («سمت»؛ ۱۱۵۱. حقوق؛ ۶۹)

ISBN 978-964-530-228-1

بها: ۶۵۰۰۰ ریال.

Bagher Ansari. Privacy Law.

پشت جلد به انگلیسی:

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۶، چاپ سوم: زمستان ۱۳۹۱.

کتابنامه: ص. ۳۴۲-۳۵۰.

۱. حریم شخصی - قوانین و مقررات. الف. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی

دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

۳۲۳/۴۴۸

ح ۸ الف ۸۲۳ KMH

۱۳۸۶

۱۱۶۰۶۷۴

شماره کتابشناسی ملی

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

حقوق حریم خصوصی

دکتر باقر انصاری (عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی)

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۶

چاپ سوم: زمستان ۱۳۹۱

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: گلهبا (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنندگان و عوامل توزیع

مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبهروی

پمپ گاز، کد پستی ۱۶۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر یا مؤلف، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

۵۱	ب) حمایت حریم خصوصی از آبرو و حیثیت افراد
۵۱	ج) نیاز فطری انسان به حریم خصوصی
۵۲	بند دوم: ماهیت حریم خصوصی در نظامهای حقوقی
۵۲	الف) حق حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بشر
۵۳	ب) حق حریم خصوصی به عنوان یک «حق اساسی»
۵۵	گفتار سوم: حمایت از حریم خصوصی در اسناد بین‌المللی
۵۵	بند اول: میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی
۶۰	بند دوم: کنوانسیون اروپایی حقوق بشر
۶۴	گفتار چهارم: حریم خصوصی در حقوق اسلام
۶۶	بند اول: ممنوعیت تجسس و تحسس و تفتیش
۷۱	بند دوم: ممنوعیت ورود به منازل بدون استیذان
۷۲	بند سوم: ممنوعیت استراق بصر
۷۴	بند چهارم: ممنوعیت استراق سمع
۷۴	بند پنجم: ممنوعیت سوءظن
۷۷	بند ششم: ممنوعیت نمیمه و غیبت
۷۸	بند هفتم: ممنوعیت سب و هجو و قذف
۷۹	بند هشتم: ممنوعیت اشاعه فحشا و هتک ستر
۸۰	بند نهم: ممنوعیت خیانت در امانت
۸۱	نتیجه‌گیری
	بخش دوم: مطالعه تطبیقی حریم خصوصی با تأکید بر تحولات اخیر
۸۹	گفتار اول: حریم خصوصی در کشورهای دیگر
۸۹	بند اول: حمایت از حریم خصوصی در انگلستان
۸۹	الف) ورود غیرمجاز به ملک غیر
۹۱	ب) مزاحمت‌های خصوصی
۹۲	ج) افشای راز
۹۴	د) نقض حقوق مؤلف
۹۵	ه) نقض قرارداد
۹۵	و) ایجاد عمدی ناراحتیهای عاطفی و عصبی

- ۹۷ (ز) هتک حرمت
- ۹۸ نتیجه گیری
- ۹۸ بند دوم: حمایت از حریم خصوصی در حقوق فرانسه
- ۱۰۵ بند سوم: حمایت از حریم خصوصی در جمهوری فدرال آلمان
- ۱۱۱ بند چهارم: حمایت از حریم خصوصی در پادشاهی بلژیک
- ۱۱۴ بند پنجم: حمایت از حریم خصوصی در سوئیس
- ۱۱۸ بند ششم: حمایت از حریم خصوصی در پادشاهی هلند
- ۱۲۲ بند هفتم: حمایت از حریم خصوصی در جمهوری فدراتیو برزیل
- ۱۲۴ بند هشتم: حمایت از حریم خصوصی در ترکیه
- ۱۲۸ بند نهم: حمایت از حریم خصوصی در هندوستان
- ۱۲۹ بند دهم: حمایت از حریم خصوصی در کره جنوبی
- ۱۳۵ گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران
- ۱۳۶ بند اول: مبانی اسلامی نظام حقوقی ایران
- ۱۳۷ بند دوم: قانون اساسی
- ۱۴۰ بند سوم: قانون آیین دادرسی کیفری
- ۱۴۸ بند چهارم: قانون مجازات اسلامی
- بخش سوم: مقوله‌های حریم خصوصی
- ۱۵۷ گفتار اول: حریم منزل و خلوت افراد
- ۱۵۸ بند اول: نیاز به حمایت از حریم منزل و خلوت
- ۱۶۰ بند دوم: انواع ورود به منزل و خلوت
- ۱۶۰ الف) ورود فیزیکی
- ۱۶۱ ب) ورود غیر فیزیکی
- ۱۶۵ ج) ورود به امور خصوصی یا علایق شخصی دیگران
- ۱۶۶ بند سوم: احراز ورود به حریم منزل و خلوت
- ۱۶۸ بند چهارم: مطالعه تطبیقی حمایت از حریم منزل در برابر نفتیش مقامات دولتی
- ۱۶۸ الف) نظام حقوقی کانادا
- ۱۷۳ ب) نظام حقوقی امریکا
- ۱۷۶ ج) حمایت از حریم منزل و مکان خصوصی در نظام حقوقی ایران

۱۸۲	گفتار دوم: حریم جسمانی افراد
۱۸۲	بند اول: حریم جسمانی و حمایت از آن
۱۸۳	الف) تفتیش عقیده
۱۸۳	ب) توقیف و تفتیش افراد
۱۹۱	ج) بازرسی و تفتیش داخلی بدن
۱۹۷	د) بیوتریکس یا تشخیص هویت از طریق مشخصات جسمی
۱۹۹	ه) استفاده از کارتهای تشخیص هویت
۲۰۱	گفتار سوم: حریم خصوصی متقاضیان کار و کارکنان
۲۰۱	بند اول: تأثیر پیشرفت علم بر نقض حریم خصوصی به دست کارفرمایان
۲۰۴	بند دوم: میزان انتظار از حریم خصوصی در اماکن کار
۲۰۷	بند سوم: نگاهی به موازین سازمان بین‌المللی کار و قوانین سایر کشورها در...
۲۰۷	الف) موازین سازمان بین‌المللی کار
۲۱۱	ب) مطالعه تطبیقی
۲۱۴	بند چهارم: نظارت ویدئویی در محل کار
۲۱۶	بند پنجم: نظارت ویدئویی پنهانی در محل کار
۲۱۷	بند ششم: تحقیقات استخدامی کارفرمایان در مورد کارگران
۲۲۲	بند هفتم: حریم خصوصی ارتباطات شفاهی و تلفنی کارگران
۲۲۳	بند هشتم: حریم خصوصی ارتباطات الکترونیکی کارگران
۲۲۳	الف) نگرانیهای موجود
۲۲۶	ب) میزان انتظار از حریم خصوصی در ارتباطات الکترونیکی
۲۳۰	گفتار چهارم: حریم خصوصی در فعالیتهای رسانه‌ای
۲۳۳	بند اول: حریم خصوصی قربانیان جرایم و مصایب
۲۳۶	بند دوم: حریم خصوصی اشخاص مصیبت‌زده یا عزادار
۲۴۱	بند سوم: حریم خصوصی به هنگام ضبط وقایع در بیمارستانها
۲۴۳	بند چهارم: حریم خصوصی در مراسم تشییع و تدفین
۲۴۴	بند پنجم: حریم خصوصی طرفین دعوا و شهود در رسیدگیهای قضایی
۲۴۶	بند ششم: حریم خصوصی و سوابق کیفری گذشته افراد
۲۴۸	بند هفتم: حریم خصوصی و مصاحبه‌های کمینی

- بند هشتم: حریم خصوصی و جمع‌آوری اطلاعات با روشهای پنهانی
 ۲۴۹
- بند نهم: حریم خصوصی و جمع‌آوری اطلاعات با روشهای متقلبانه
 ۲۵۰
- بند دهم: افشای وقایع خصوصی که قبلاً علنی شده‌اند
 ۲۵۲
- بند یازدهم: حریم خصوصی و حق تصویر افراد
 ۲۵۶
- بند دوازدهم: افشای جرایم واجد حیثیت عمومی بیشتر
 ۲۵۷
- بند سیزدهم: افشای رفتارهای خلاف قانون و غیر اخلاقی
 ۲۵۹
- بند چهاردهم: افشای رایا کاربهای عمومی
 ۲۵۹
- بند پانزدهم: افشای آلودگیهای زیست محیطی و امور خطرناک ...
 ۲۶۱
- گفتار پنجم: حریم اطلاعات شخصی
 ۲۶۳
- بند اول: ارتباط میان داده‌های شخصی و حریم خصوصی
 ۲۶۳
- بند دوم: مفهوم داده‌های شخصی
 ۲۶۵
- بند سوم: اصول حاکم بر حمایت از داده‌های شخصی
 ۲۷۰
- اصل اول: جمع‌آوری
 ۲۷۰
- اصل دوم: استفاده از داده‌های شخصی
 ۲۷۲
- اصل سوم: به گردش انداختن داده‌های شخصی
 ۲۷۶
- اصل چهارم: جریان فرامرزی داده‌ها
 ۲۷۹
- اصل پنجم: دسترسی به داده‌های شخصی و تصحیح داده‌های نادرست
 ۲۸۰
- گفتار ششم: حریم ارتباطات خصوصی
 ۲۸۴
- بند اول: مفهوم ارتباطات خصوصی و لزوم حمایت از آن
 ۲۸۴
- بند دوم: باز کردن و تفتیش مرسولات پستی
 ۲۸۷
- الف) موازین بین‌المللی درباره حریم ارتباطات پستی
 ۲۸۸
- ب) حریم ارتباطات پستی در ایران
 ۲۹۳
- بند سوم: رهگیری تلفن‌ها و سیگنال‌های رادیویی
 ۲۹۷
- الف) موازین بین‌المللی
 ۳۰۰
- ب) قوانین ایران
 ۳۰۲
- بند چهارم: رهگیری داده‌های رایانه‌ای و ارتباطات اینترنتی
 ۳۰۴
- الف) تهدیدات موجود
 ۳۰۴
- ب) قوانین ایران
 ۳۰۶

۳۰۹

بند پنجم: مطالعه تطبیقی سازوکارهای حمایت از ارتباطات خصوصی

۳۱۰

الف) فرانسه

۳۱۲

ب) بلژیک

۳۱۴

ج) آلمان

۳۱۶

پیش‌نویس اولیه لایحه حمایت از حریم خصوصی

۳۴۲

منابع و مآخذ

www.ketab.ir

مقدمه

حریم خصوصی را می‌توان قلمروی از زندگی هر فرد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. منازل و اماکن خصوصی، جسم افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهم‌ترین عرصه‌های حریم خصوصی هستند. ورود بدون اجازه به منازل و اماکن خصوصی، ایست و بازرسیها و تفتیشهای بدنی، رهگیری انواع مکالمات و ارتباطات، دسترسی به اطلاعات شخصی، افشای مسائل خصوصی در رسانه‌ها و جامعه، فضولی در امور دیگران و پایمالن افراد از مهم‌ترین مصادیق ورود به حریم خصوصی محسوب می‌شوند.

با آنکه مطالعه تاریخی نشان می‌دهد مسئله حریم خصوصی کم و بیش در همه جوامع مطرح بوده است، اما دغدغه حمایت از حریم خصوصی از دغدغه‌های جدی جوامع امروز و زاینده تحولات مختلف سده اخیر است که در همه جوامع با کمی دیر و زود به وقوع پیوسته یا در حال وقوع است.

یکی از این تحولات، شناسایی «هویت فردی» و حقوق و آزادیهای ملازم با آن است. در گذشته، فرد انسانی در پس نظامات سیاسی، اجتماعی، شبه دینی و فلسفی قرار داشت اما در جوامع امروز، انسان سوژه‌ای خودمختار دارای هویت و هستی مستقل از نظامات کلی شناخته می‌شود که دارای حقوق و آزادیهای ذاتی است. این هویت مستقل می‌تواند در خصوص کم و کیف روابطش با جامعه و دولت تصمیم‌گیری کند و حوزه‌ای برای خود تعریف کند که مصون از تعرض جامعه و دولت باشد.^۱

۱. بشیریه، ۱۳۷۸، ص ۳۷.

علاوه بر تحولات نظری، نقش تحولات علمی و فنی نیز در اهمیت یافتن حریم خصوصی بسیار چشمگیر بوده است. تحولات علمی و فنی سبب شده است به دست آوردن، ضبط و نگهداری حجم انبوهی از اطلاعات خصوصی افراد به آسانی و با روشهای مختلف پنهانی و آشکار ممکن شود. به طوری که اکنون بسیاری از دستگاههای دولتی و متصدیان مشاغل خصوصی نظیر شرکتهای بانکی و فروشگاهها به دلایل متعدد و با استفاده از وسایلی نظیر تلویزیونهای مدار بسته و دوربینهای ویدئویی، بر اعمال و رفتار و گفتار کارکنان و ارباب رجوع و مصرف کنندگان، نظارتهای سمعی و بصری دارند. این نگرانی وجود دارد که آنها از اطلاعاتی که خواسته یا ناخواسته جمع آوری می کنند سوء استفاده کنند و به ویژه آن اطلاعات را به ضرر افرادی که اطلاعات به آنها مربوط می شود به کار برند.

با توجه به تهدیدهای فزایندهای که از جانب افراد عادی جامعه، بخش خصوصی و دولت علیه حریم خصوصی وجود دارد ضرورت حمایت از حریم خصوصی بیش از پیش احساس می شود. هدف از این حمایت عمدتاً عبارت است از دفاع از آزادی و استقلال فردی و آبرو و حیثیت افراد.

از یک سو حریم خصوصی می تواند مانع از آن شود که اطلاعات راجع به زندگی خصوصی، به وسیله ای برای در هم شکستن آزادی و استقلال انسانها، سلطه یافتن بر آنها و استفاده ابزاری از آنها تبدیل شود. با توجه به اینکه افراد جامعه نوعاً اموری را خصوصی قلمداد می کنند که نقطه ضعف آنها محسوب می شود یا با آبرو و حیثیتشان در ارتباط است اگر از این حریم حمایت نشود سبب می شود برخی در صدد برآیند با دستیابی به این اطلاعات، فرد یا افرادی را که با افشای این اطلاعات، آبرو و حیثیتشان در خطر می افتد تهدید کنند و از آنها برای برآورده ساختن امیال و خواسته های خود استفاده کنند. در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، حمایت از حق حریم خصوصی و عدم لطمه زدن به آبرو و حیثیت افراد، در یک ماده واحد و ملازم با یکدیگر ذکر شده اند. دلیل این امر آن است که در بسیاری از موارد، افشای امور خصوصی افراد، آبرو و حیثیت آنها

را به مخاطره می‌اندازد. انسانها غالباً عیبا و خطاهای خود را از دیگران پنهان می‌کنند. در بسیاری از موارد چون این خطاها در خلوت و دور از انظار واقع می‌شوند (والا اصولاً خصوصی تلقی نمی‌شوند) و غالباً با امور عمومی و اجتماعی ارتباط ندارند انسانها مستحق هستند تا آنها را از اشخاص دیگر پنهان دارند. جامعه نیز غالباً نفع مشروعی در دانستن عیبا و لغزشهای افراد خود ندارد. آنگاه که «یوم تبلی السرائر»^۱ رسد خداوند بر کتمان و افشای خطاهای مردمان تصمیم خواهد گرفت.

بنابراین، مادام که ضرورت مبرم اجتماعی ایجاب نکند باید از افشای امور خصوصی و مکتوم افراد امتناع شود و حقوق حریم خصوصی در صدد است چنین هدفی را برآورده سازد.

علاوه بر این، حمایت از حریم خصوصی، شرایط لازم برای رشد و تکامل شخصیت افراد را فراهم می‌آورد: این امکان را برای انسانها فراهم می‌سازد که فارغ از فشارها و ملاحظات و محدودرات بیرونی مختلف، عرصه‌های خلوت و تنهایی و آرامش و امنیت خاطر برای خود داشته باشند و در آن عرصه‌ها با تعقیب اهداف و غایات کاملاً خصوصی و خالصانه، درجات مختلفی از صمیمیت را مطابق با میل خود با دیگر هموعان برقرار کنند و به‌ویژه در عرصه ابراز عواطف و احساسات، شخصیت خود را شکوفا سازند. همچنین، به انسانها اجازه می‌دهد تا در خلوت‌های ذاتی یا قراردادی خود، افکار و اعمال خویش را مورد محاسبه قرار دهند و دور از چشم و گوش و نظارت انسانهای دیگر، فارغ از هرگونه بازی و ریاکاری، اصالت و صداقت خود را دست‌کم در مورد خویشتن مورد ارزیابی قرار دهند. حمایت از حریم خصوصی، زمینه را برای تحقق معنای «حاسبوا أنفسکم قبل أن تحاسبوا و زنوا

۱. الطارق: ۹. در المیزان آمده است که منظور از این آیه عبارت است از: فالمعنی یوم یختبر ما أخفاه الإنسان و أسره من العقائد و آثار الأعمال خیرها و شرها فیمیز خیرها من شرها و یجزی الإنسان به فالآیة فی معنی قوله تعالی: «إن تبدوا ما فی أنفسکم أو تخفوه یحاسبکم به الله» (البقره: ۲۸۴).

اعمالکم قبل أن توزن عليكم^۱ فراهم می‌سازد.

عوامل مذکور نشان می‌دهد که حریم خصوصی با کرامت انسانی ارتباط تنگاتنگ دارد. به همین دلیل، حق حریم خصوصی یکی از مصادیق مهم حقوق بشر شناخته می‌شود که در بسیاری از اسناد بین‌المللی راجع به حقوق بشر نظیر اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)، کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادیهای بنیادین (۱۹۵۰)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) و اعلامیه اسلامی حقوق بشر (۱۹۹۰) به غیر قابل تعرض بودن آن تصریح شده است.

همچنین امروزه، تقریباً همه کشورها حق حریم خصوصی را در قوانین اساسی خود به صورت کلی یا مصادیقی مورد شناسایی و حمایت قرار داده‌اند و دست کم به حق غیر قابل تعرض بودن مسکن و خصوصیت بودن ارتباطات اشاره کرده‌اند. در قوانین اساسی کشورهای همانند افریقای جنوبی و مجارستان که اخیراً نوشته شده‌اند به حق دسترسی به اطلاعات خصوصی که نزد سازمانهای دولتی وجود دارد و به حق کنترل آن اطلاعات نیز تصریح شده است. در آن کشورهایی نیز که حق حریم خصوصی، صریحاً در قانون اساسی پیش‌بینی نشده است نظیر ایالات متحده، ایرلند و هلند، دادگاهها این حق را از دل دیگر مقررات استنباط کرده‌اند. همچنین در بسیاری از کشورها، کنوانسیونهای بین‌المللی ای که حریم خصوصی را به رسمیت شناخته‌اند وارد قوانین داخلی شده و خلأ موجود در نظام حقوقی این کشورها را پر کرده‌اند.

از اوایل دهه ۱۹۷۰ نیز وضع قوانین عادی جهت حمایت از حریم خصوصی آغاز شده و تقریباً به صورت یک نهضت فراگیر همه کشورها را به سمت تصویب قوانین و مقرراتی درباره حریم خصوصی سوق داده است.

علی‌رغم سابقه کوتاه غرب در حمایت از حریم خصوصی، پژوهش نشان می‌دهد که حمایت از حریم خصوصی در حقوق اسلامی از قدمت بسیار برخوردار

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُنْتُمْ نَفْسًا مَّا قَدَّمْتُمْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (الحشر: ۱۸).

است و مقوله‌های مختلف این حق با مبانی متعدد و محکمی مورد حمایت قرار گرفته است. حریم خصوصی پیش از آنکه در غرب و کنوانسیونها و اسناد بین‌المللی حقوق بشر پیش‌بینی شود با تأکید بسیار زیادی در منابع اسلامی مورد توجه واقع شده است. در آیات متعددی از قرآن مجید بر لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص تأکید شده است. سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) و سیره مسلمانان نیز سرشار از توصیه‌هایی در پرهیز از نقض مصادیق مختلف حریم خصوصی است.

با وجود این، متأسفانه نه در نظام حقوقی ایران و نه در نظام حقوقی سایر کشورهای مسلمان، چه در تدوین قوانین و مقررات مختلف مرتبط با حریم خصوصی و چه در رویه‌های عملی، اهمیت این حق و آثار ناشی از آن در روابط افراد با یکدیگر و با حکومت چنان که باید درک نشده و حمایت‌های لازم از آن صورت نگرفته است. احکام تکلیفی بسیار زیادی که در حمایت از حریم خصوصی وجود دارند و قابلیت تبدیل به احکام وضعی داشته‌اند مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند و حتی در عمل، قواعد وضعی مخالف با احکام مذکور لازم‌الاجرا شناخته شده‌اند.

در منابع اسلامی نظیر قرآن، سنت و اجماع، احکام متعددی در خصوص مقوله‌های مختلف حریم خصوصی وجود دارد. البته، اصطلاح «حریم خصوصی» نه در آیات قرآن و نه در روایات اسلامی استعمال نشده و موضع اسلام در مواجهه با مقوله حریم خصوصی یک موضع به اصطلاح «تحویل‌گرایانه» است. یعنی حریم خصوصی، در قالب احاله به حقوق و آزادیهای دیگر نظیر حق مالکیت، منع تجسس، اصل برائت، منع سوء ظن، منع اشاعه فحشا، منع سب و هجو و قذف و نیمه و غیبت و منع خیانت در امانت حمایت شده است.

در نظام حقوقی ایران نیز حریم خصوصی به صورت مشخص و معنون حمایت نشده است. همانند موضع نظام حقوقی اسلام، موضع حقوق موضوعه ایران نسبت به حریم خصوصی یک موضع تحویل‌گرایانه است. در ایران حقوق و

آزادی‌هایی که تحت عنوان «حریم خصوصی» قابل حمایت هستند غالباً به‌طور ضمنی و در بطن قواعد مختلف - هر چند به‌طور ناقص - مورد حمایت قرار گرفته‌اند.

مبانی اسلامی نظام حقوقی ایران، قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قانون آیین دادرسی مدنی، قوانین و مقررات مربوط به ارتباطات پستی، تلفنی، اینترنتی و قانون مطبوعات در زمره قوانین و مقرراتی هستند که گاه به‌طور ضمنی و گاه صریحاً از برخی مصادیق حریم خصوصی حمایت کرده‌اند. اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و نیز حقوق بین‌الملل عرفی که معاقب تصویب این اسناد بین‌المللی شکل گرفته است در زمره منابعی هستند که به صراحت درباره حمایت از حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران تأکید دارند.

برخلاف قوانین اساسی کشورهای دیگر که از حریم خصوصی به صورت مشخص و در قالب اصل یا اصول خاصی حمایت کرده‌اند در قانون اساسی ایران، متن خاصی که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد وجود ندارد. اما در برخی از اصول قانون اساسی، حمایت از حریم خصوصی مورد توجه قرار گرفته است که از جمله می‌توان به اصول ۲۲، ۲۳، ۲۵ و ۲۹ اشاره کرد. علاوه بر قانون اساسی، در برخی قوانین عادی نیز موادی در حمایت از حریم خصوصی دیده می‌شود. برای مثال، مواد ۵۸۰ و ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی برای ورود غیرقانونی مستخدمان و مأموران قضایی و غیرقضایی دولت به منزل اشخاص و برای مفتوح، توقیف، معدوم، بازرسی، ضبط، باز کردن مراسلات، اسراق، جمع، مخابرات و مکالمات تلفنی اشخاص مجازات تعیین کرده است. فصل سوم قانون آیین دادرسی کیفری نیز تحت عنوان «تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم» مقرراتی را در مورد حریم خصوصی منازل و اماکن و اشخاص پیش‌بینی کرده است.

با آنکه قوانین و مقررات کنونی از برخی مصادیق حریم خصوصی حمایت کرده‌اند اما این حمایتها کافی و کارآمد نیستند: از حریم جسمانی، حریم منزل، حریم

خصوصی کارکنان و مستخدمان، حریم اطلاعات شخصی، حریم ارتباطات اینترنتی و حریم خصوصی افراد در قبال افشاگریهای رسانه‌ای یا هیچ حمایتی صورت نگرفته است یا اگر حمایتی وجود دارد با توجه به در دسترس بودن انواع فناوریهای قابل استفاده برای نقض حریم خصوصی، کافی و کارآمد نیست. وجود رویه‌های مختلف ناقض حریم خصوصی در جامعه گواه آشکاری است بر این امر که حمایت‌های قانونی و قضایی مناسبی از حریم خصوصی افراد در جامعه اعمال نمی‌شود.

در چنین وضعی علاوه بر آنکه تدوین قانون حمایت از حریم خصوصی برای رفع خلأ قانونی در این باره ضرورت دارد، آگاهی دادن و اطلاع‌رسانی درباره مفاهیم و مصادیق حریم خصوصی و تجربیات سایر کشورها در زمینه حمایت از حق حریم خصوصی نیز می‌تواند تأثیر مهمی در مشخص شدن جایگاه این حق در روابط فردی و اجتماعی داشته باشد. لذا تبیین حدود و ثغور حق حریم خصوصی و مقوله‌های مهم آن از اهداف مهم این پژوهش است.

کتاب از سه بخش تنظیم شده است. در بخش نخست، مفهوم حریم خصوصی، مبنا و ماهیت حق حریم خصوصی، حریم خصوصی در اسناد بین‌المللی و حمایت از حریم خصوصی در اسلام مطالعه شده است. در بخش دوم، حمایت از حریم خصوصی در کشورهای مختلف جهان و ایران مورد مطالعه تطبیقی قرار گرفته و در بخش سوم نیز مقوله‌های مهم حریم خصوصی در قالب حریم خلوت و تنهایی، حریم جسمانی، حریم خصوصی متقاضیان استخدام و کارکنان و مستخدمان، حریم خصوصی در فعالیتهای رسانه‌ای، حریم اطلاعات شخصی و حریم ارتباطات خصوصی تبیین شده است.

با توجه به اینکه کتاب حاضر مبنای مطالعاتی و تهیه «پیش‌نویس لایحه حمایت از حریم خصوصی» می‌باشد در پایان، پیش‌نویس اول لایحه مذکور که اکنون به صورت طرح در مجلس شورای اسلامی مطرح است آورده شده است. در پایان، از همه استادان بزرگواری که در تدوین این اثر از مشورت

با آنان بهره‌های فراوان بردم به‌ویژه از آقایان دکتر سید حسین صفایی، دکتر سید محمد هاشمی، دکتر محمد آشوری، دکتر اردشیر امیرارجمند، دکتر ابراهیم بیگ‌زاده صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنم. همچنین از دوستان گرامی آقای محمدرضا دولت رفتار حقیقی که بنده را در انجام این مهم تشویق و حمایت کردند و خانم راحله ایزدیان که در انجام پژوهش یاریگرم بودند تشکر و قدردانی می‌کنم.

www.ketab.ir